

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Історичний факультет

Кафедра етнології та краєзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана з науково-педагогічної та
навчальної роботи
Тарас ІПШЕНИЧНИЙ
2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історична етнологія України

для студентів

галузь знань	03 Гуманітарні науки
спеціальність	032 Історія та археологія
освітній рівень	другий (магістерський)
освітня програма	Етнологія
вид дисципліни	обов'язкова
Форма навчання	денна
Навчальний рік	2021 /2022
Семестр	2
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладач: Капелюшний Валерій Петрович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри етнології та краєзнавства.

Пролонговано: на 2021/2022 н.р. «28» 09 2022 р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ («__» __ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2021

Розробник: Капелюшний Валерій Петрович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри етнології та краєзнавства

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри етнології та краєзнавства

_____ (Капелюшний В.П.)
(підпис)

Протокол № 13 від 30 червня 2021 р.

Схвалено науково - методичною комісією історичного факультету

Протокол від № 7 від 26 серпня 2021 року.

Голова науково-методичної комісії _____ (Терес Н.В.)

ВСТУП

1. Мета дисципліни – формування системного уявлення у студентів про основні етапи розвитку української етнологічної науки, специфіку націєтворчих процесів, формування етнічної території і державних кордонів, національної і державної символіки України, етногенезу українців, особливості матеріальної і духовної культури українців від найдавніших часів до сучасності.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. Знати найважливіші історичні факти, які стосуються етапів етно- та державотворення в Україні.

2. Вміти аналізувати й узагальнювати етноісторичний матеріал у певній системі, оцінювати найважливіші події та явища української етнічної історії в контексті світової етнічної історії.

3. Володіти елементарними навичками встановлення причинно-наслідкових зв'язків, знаходити й критично аналізувати потрібну інформацію з минулої та сучасної етнічної історії України.

3. Анотація навчальної дисципліни:

«Історична етнологія України» вивчає специфіку та особливості багатовікового процесу етно- та державотворення в Україні, етнічну історію, міграційні процеси населення, депортації народів, межі етнічної території, генезис та історію традиційних форм народного побуту і культури українців, а також матеріальну та духовну культуру народів, що населяли та населяють територію України.

4. Завдання (навчальні цілі): ознайомлення студентів з предметом вивчення цієї історичної дисципліни, її інструментарієм, розкриття методики використання наукових надбань у роботі над джерелами та у вивченні фактів, формування у студентів цілісної системи знань про етнічні межі України, територіальні відмінності протікання міграційних процесів від найдавніших часів до сучасності, використовуючи крім власне етнологічних та власне історичних також археологічні, лінгвістичні, антропологічні, ономастичні та інші джерела, які залучаються комплексно.

Навчальна дисципліна «Історична етнологія України» сприяє виробленню у студентів професійних навичок, необхідних для подальшої роботи в структурах, пов'язаних з народознавством, міжнародними відносинами. Світоглядний аспект дисципліни передбачає вироблення в професійних істориків навичок самостійних оцінок і власних суджень щодо загальнодержавних та регіональних етнічних і етнополітичних процесів.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання (РН)			
1.1	Знати термінологічно-понятійний апарат навчальної дисципліни, особливості етно- та націогенезу українців.	лекція, самостійна робота	бліц-опитування	20%
1.2	Знати етнічні особливості населення Полісся, Поділля, Лівобережної України, Слобожанщини, Півдня України та Криму.	лекція, самостійна робота	контрольна робота з тем ЗМ1 (тест)	10%
1.3	Знати етнічні особливості населення Бойківщини, Лемківщини, Холмщини, Гуцульщини, Закарпаття, Підляшшя.	лекція, самостійна робота	реферат 1	10%
1.4	Знати основні етапи освоєння українцями етнічних територій, етапи колонізаційних рухів в Україні та їх етнічну специфіку.	лекція, самостійна робота	контрольна робота з тем ЗМ2 (тест)	10%
1.5	Знати сутність чотирьох хвиль української еміграції, етнічні особливості західної та східної української діаспори.	лекція, самостійна робота	реферат 2	10%
2.1	Вміти визначати сутність та особливості етнічних процесів в Україні від найдавніших часів до сьогодення.	лекція, самостійна робота	підсумкова контрольна робота (залік)	20%
2.2	Вміти робити порівняльний аналіз та визначати регіональні особливості генезису та історії традиційних форм народного побуту, матеріальної та духовної культури українців	лекція, самостійна робота	підсумкова контрольна робота (залік)	20%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін, які не входять до блоків спеціалізації)

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2	1.3.	1.4.	1.5.	2.1	2.2.
Програмні результати навчання (назва)							
ПРН 4. Застосовувати у професійній діяльності у сфері історії та археології сучасні цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних проєктів.	+			+	+	+	+
ПРН 10. Узагальнювати результати власних наукових досліджень і презентувати їх у доповідях, публікаціях державною та іноземною мовами із дотриманням принципів академічної доброчесності та професійної етики.	+			+	+	+	
ПРН 13. Знати та розуміти методологію проведення етнологічних досліджень та організації етнографічних експедицій.		+	+	+	+	+	
ПРН 14. Демонструвати вміння формулювати наукову проблему, робити гіпотези, дослідницькі завдання та методи їх вирішення в предметному полі етнології.	+				+	+	+
ПРН 15. Вміти адаптувати результати наукових досліджень під час організації науково-дослідної роботи етнолога по збиранню та опрацюванню етнографічного матеріалу.		+	+	+	+		+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Контрольна робота з тем ЗМ1 (тест): РН 1.1, 1.5. — 10 балів/ 6 балів*.
2. Контрольна робота з тем ЗМ2 (тест): РН 1.4., 2.1.— 10 балів/ 6 балів.
3. Індивідуальне завдання 1: РН 1.2. - 10 балів/ 6 балів.
4. Індивідуальне завдання 2: РН 1.3. - 10 балів/ 6 балів.
5. Оцінювання роботи під час семінарських занять (ЗМ 1): РН 1.1., 1.5. - 20 балів/ 12 балів.
6. Оцінювання роботи під час семінарських занять (ЗМ 2): РН 1.4., 2.1. - 20 балів/ 12 балів.
7. Підсумкова контрольна робота Р.Н. 2.2., 4.1. - 20 балів / 12 балів

* максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

- підсумкове оцінювання: залік.

7.2 Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів (бали, отримані за модульні контрольні роботи (у формі тестування); бали, отримані за виконання індивідуальних завдань; бали, отримані за роботу на семінарських заняттях, а також бали, які отримані за підсумкову контрольну роботу.

(Зразки тестових завдань для модульних контрольних робіт, перелік індивідуальних завдань, питання та завдання підсумкової контрольної роботи див. Навчально-методичний комплекс з даної дисципліни).

Зміст курсу поділений на 2 змістових модулі. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції, семінари, самостійну роботу студентів, які завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу відповідної частини курсу. У змістовий модуль 1 (ЗМ1) входять теми 1 - 7, у змістовий модуль 2 (ЗМ2) – теми 8 –14.

Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100-бальною шкалою.

Змістовий модуль 1 Етнічна історія українців: часовий аспект			Змістовий модуль 2 Етнічна історія українців: просторовий аспект			Підсумковий контрольна робота / залік
40 залікових балів (максимум)			40 залікових балів (максимум)			
Самостійна робота (виконання індивідуального завдання)	Семінари	Модульний контроль	Самостійна робота (виконання індивідуального завдання)	Семінари	Модульний контроль	
10 (максимум)	20 (максимум)	10 (максимум)	10 (максимум)	20 (максимум)	10 максимум	

Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем, так і деяких розділів тем програми курсу. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється під час семінарських занять, оцінювання індивідуальних завдань (реферат, есе), модульних контрольних робіт, підсумкової контрольної роботи.

Упродовж семестру оцінюється робота студента *під час кожного семінару* (доповідь, доповнення, участь у дискусії). Під час семінару студент має можливість досягти від 1 до

5 балів. Критеріями оцінювання відповіді студента під час семінару є:

- повнота розкриття питання 1-2 бали;
- логіка викладення 1 бал;
- використання основної і додаткової літератури 1 бал;
- аналітичні міркування, вміння робити висновки 1 бал.

Виконані індивідуальні завдання (реферат та есе) студент подає викладачеві не пізніше ніж за два тижні до проведення модульного контролю з відповідного Змістового модулю, зокрема, **Індивідуальне завдання 1** (орієнтовно до 20 жовтня) і **Індивідуальне завдання 2** (орієнтовно до 6 грудня).

Критерії оцінки **Індивідуального завдання (реферат):**

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція 9-10 балів;
- тема розкрита неповно 6-8 балів;
- реферат суто компілятивного рівня 3-4 бали;
- розкритий лише окремий аспект 1-2 бали.

Теми рефератів викладач пропонує студентам на першому семінарському занятті (орієнтовно перша декада лютого).

Після завершення відповідно Змістового модулю 1 і Змістового модулю 2 проводяться **модульні контрольні роботи (МК)**, зокрема, **Контрольна робота ЗМ1** (друга декада жовтня) і **Контрольна робота ЗМ2** (перша декада грудня).

Участь студентів в контрольних заходах обов'язкова. МК проводиться у письмовій тестовій формі. Тест містить 20 тестових завдань, правильна відповідь на кожне з яких оцінюється в 0,5 бала. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за МК – 10 балів. Студент, який не виконав вимоги по самостійній роботі, не допускається до складання МК, і даний модуль йому не зараховується.

На передостанньому семінарському занятті з дисципліни проводиться **підсумкова контрольна робота** (2 завдання).

Критерії оцінювання підсумкової контрольної роботи (від 1 до 10 балів за одне завдання)

- Відповідь повна, подане власне бачення проблеми 10 балів;
- Відповідь повна, подане власне бачення проблеми та зроблені ґрунтовні висновки, проте наявні окремі незначні помилки при викладі фактичного матеріалу 9 балів;
- Відповідь відображає знання фактичного матеріалу 8 балів;
- Відповідь демонструє знання фактичного матеріалу, але допущені окремі помилки 6-7 балів;
- Відповідь фрагментарна, відображені лише окремі аспекти проблеми 4-5 балів;
- Відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі 2-3 балів;
- Відповідь містить значні помилки елементарного рівня 1 бал.

Бали, які отримані студентом на підсумковій контрольній роботі, додаються до балів набраних студентом за результатами семестрового оцінювання (семінари, модульні контрольні роботи, реферат, есе).

Умовою допуску до підсумкової контрольної роботи (заліку) є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше ніж 40 балів (**критично-розрахунковий мінімум**). При цьому обов'язковим є успішне складання модульних контрольних робіт та виконання індивідуальних робіт, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни. **Рекомендований мінімум** для допуску до підсумкової контрольної роботи (заліку) – **48 балів**.

При простому розрахунку отримаємо:

	Семестрова кількість балів	ПКР (підсумкова контрольна робота) / залік	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	<i>48</i>	<i>12</i>	<i>60</i>
Максимум	80	20	100

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі модульних контрольних робіт здійснюються у відповідності до «Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» від 1 жовтня 2010 року.

Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру і не передбачає додаткових заходів оцінювання для успішних студентів. Студент, який набрав суму балів **не менше** встановленого мінімуму залікових балів (60) має право, за погодженням з викладачем, не виконувати підсумкову контрольну роботу. У випадку, коли студент має бажання збільшити кількість балів (але не більше ніж до 100) він складає залік.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		самостійна робота
		лекції	семінари	
Частина 1. Етнічна історія українців: часовий аспект				
1	Вступ. Тема 1. Історична етнологія як галузь етнологічної науки. Теоретичні засади періодизації етнічної історії.	1	1	2
2	Тема 2. Етногенез як етнічний процес	1	1	4
3	Тема 3. Етногенез українського народу	1	2	4
4	Тема 4. Етапи освоєння українцями етнічних територій. Колонізаційні рухи в Україні та їх етнічна специфіка	1	1	4
5	Тема 5. Українська економічна еміграція першої хвилі.	1	1	4
6	Тема 6. Друга хвиля української еміграції.	1	1	4
7	Тема 7. Західна та східна українська діаспора	1	1	2
Частина 2. Етнічна історія українців: просторовий аспект				
10	Тема 8. Поліський регіон. Підляшшя.	1	1	4
11	Тема 9. Поділля.	1	2	4
12	Тема 10. Лівобережна Україна.	1	1	4
13	Тема 11. Слобожанщина.	1	1	4
14	Тема 12. Південь України та Крим.	1	1	4
15	Тема 13. Бойківщина, Лемківщина, Холмщина.	1	1	4
16	Тема 14. Гуцульщина, Закарпаття.	1	1	4
20	ВСЬОГО	14	16	60

Загальний обсяг 90 год., в тому числі:

Лекцій – **14 год.**

Семінари – **16 год.**

Самостійна робота – **60 год.**

9. Рекомендовані джерела:

Основні:

1. Андросчук Ф.О. Нормани і слов'яни у Подесенні. К., 1999.
2. Глушко М. Історія народної культури українців. Львів: ЛНУ, 2014.
3. Етнічна історія давньої України: Навч. посібник. К., 2000.
4. Залізняк Л. Стародавня історія України. К., 2012.
5. Крижицький С.Д., Зубар В.М., Русяєва А.С. Античні міста-держави Північного Причорномор'я. К., 1998.
6. Макарчук С.А. Етнічна історія України. К., 2008.
7. Тесля І., Юзик П. Українці в Канаді – їх розвиток і досягнення. Мюнхен, 1968.
8. Шаповал Л.І. Словник етнографічних (етнологічних) понять і термінів. Полтава: АСМІ, 2016.
9. Шаповал Л.І. Етнографія України. Полтава: ПНПУ, 2021.

Додаткові:

1. Боєчко В. Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан. К., 1994.
2. Бойківщина: історико-етнографічне дослідження. К., 1983.
3. Горбань Т. Ю., Терес Н.В. Сучасна етнополітика в Україні та світі (друга половина ХХ – початок ХХІ століття). К., 2017.
4. Гошко Ю.Г. Населення Українських Карпат ХУ-ХУІІІ ст. К., 1976.
5. Грабовецький В. Гуцульщина ХІІІ – ХІХІ ст. Історичний нарис. Л., 1982.
6. Грабовецький В. Нариси історії Прикарпаття. Гуцульщина в другій половині ХІХ – початку ХХ ст. Івано-Франківськ, 1995.
7. Григорієв Н.Я. Поділля. Географічно-історичний нарис. Кам'янець-Подільський, 2003.
8. Етногенез та етнічна історія населення українських Карпат: Археологія та антропологія. Т.1. Львів, 1999.
9. Капелюшний В.П. Етнічна історія // Енциклопедія Сучасної України. К., 2009. Т.9.
10. Капелюшний В.П. Етнологія історична // Історія в термінах і поняттях: довідник /За загал. ред. Орлової Т.В. Вишгород: ПП Сергійчук М.І., 2014.
11. Капелюшний В.П. Процеси етнічні // Історія в термінах і поняттях: довідник /За загал. ред. Орлової Т.В. Вишгород: ПП Сергійчук М.І., 2014.
12. Кирчів Р.Ф. Етнографічне дослідження Бойківщини. К., 1978.
13. Народознавча спадщина Хведора Вовка. Кн.1. К., 2012.
14. Народознавча спадщина Хведора Вовка. Кн.2. К., 2012.
15. Наріжний С. Українська еміграція. Прага, 1942.
16. Полісся України. Львів, 1999.
17. Сергійчук В. Етнічні межі і державні кордони України. К., 2000.
18. Слюсарський А.Г. Слобідська Україна. Історичний нарис ХУІІ-ХУІІІ ст. Харків, 1954.